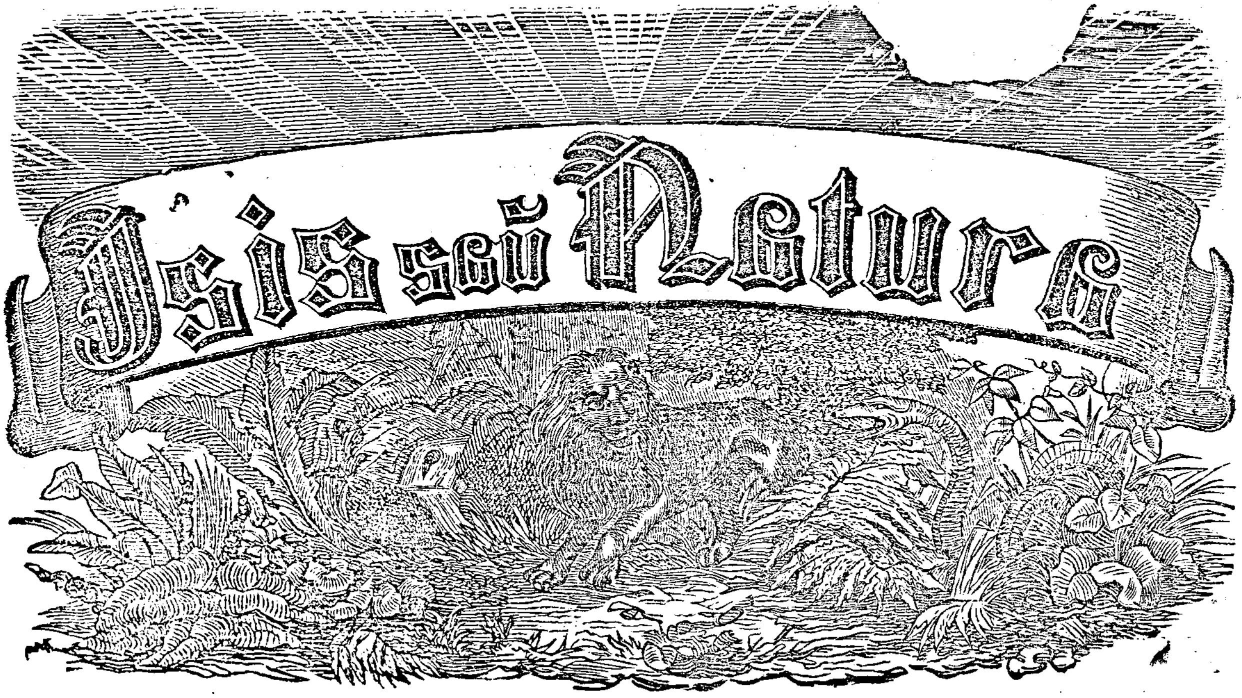


JURNAL

ПЕNТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТIINЦЕЛОРȢ NАТȢРАЛЕ ШI ESАКТЕ, ÎN ТОАТЕ КЛАSЕЛЕ

Pediцeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 36. (Апȣлȣ алȣ патрȣлеа) Бȣкȣрештї 30 Sептемврie, 1859.

Коnpindepea: Stȣdiї fiziче.— Nȣкȣлȣ.— Трaiȣлȣ аnimалелорȣ.— Комȣnikaцiȣnї sчientifiче міčі.

Stȣdiї fiziче.

I. Desпре матеріа лȣміnії.

Deпъртареа soapeлȣї de ла пъmîntȣ este ка ла 20 шілioane міле џеографiче, saȣ 34 de міліоане леге. Ка sъ въ пȣтецi faче o idee de ачеаstъ deпъртаре, e destȣлȣ sъ штiцї къ пентрȣ o гiȣлеа кȣ iȣцеала кȣ каре ese din tȣnȣ, арȣ требȣi оптȣ-sпре-zече anї sпре a съвîрші ачеаstъ кълъторie;— Пъmîntȣлȣ каре în învîрtіреа sa împрецiȣрȣлȣ soapeлȣї faче 240 de міле întр'ȣnȣ міnȣtȣ (7 леге пе sекȣndъ, iȣцеалъ каре n'аре nічї ȣnȣ корпȣ пе faцa пъmîntȣлȣї), арȣ требȣi sъ факъ doъ лȣnї de zіле sпре a пȣтеа съвîрші ачеstȣ дрȣмȣ. Dарȣ лȣміna soapeлȣї în кîtȣ тimпȣ sокотiцї къ поate ажȣnџе ла noї?— În оптȣ міnȣте! O iȣцеалъ de некрezȣтȣ! - Кȣ toate ачеstea, орї кîtȣ de маре вi se паре deпъртареа soapeлȣї de ла пъmîntȣ, кîtȣ este do nimiкȣ пе лîngъ deпъртареа stелелорȣ fiкse челе маї апроапе de noї, акърора лȣміnъ аре требȣinцъ de шаse anї пînъ sъ ажȣnгъ ла noї! *Ва sъ zікъ, o stea fiкsъ din челе маї марї, але кърia раze întр'ачеstȣ міnȣtȣ isвеsкȣ окiї воstрiї, ачеаstъ разъ а sкъпатȣ de ла stea кȣ 6 anї маї nainte; în ачеstȣ інтервалȣ поate sъ se ші пiарзъ ачеаstъ stea, însъ воï totȣ въ вецї вȣкȣра de лȣміna eї пînъ ла шаse anї* *dȣпъ штерџереа* eї, апої че вецї zіче кîndȣ вецї аȣzi de ла astpoномї къ sîntȣ ніште stеле fiкse atîtȣ de deпъртате (маї кȣ seамъ în *калеа траiанъ*, la voie lactée) în кîtȣ лȣміna лорȣ требȣе 500 de anї ші ȣnе-орї мiї de anї ка sъ ажȣnгъ пînъ

ла noї! Kîte stele stpълȣчitoape dapȣ̆ se potȣ̆ afla пе черȣ̆ de maї mȣлte sȣte de anї каpe пе ръmînȣ̆ askȣnse aштentîndȣ̆ a se deskoпepi fepiчiцiлорȣ̆ окї aї stpъпепоцiлорȣ̆ bostpiї! Însъ bestitȣлȣ̆ *Ершелȣ̆* mepџea шi maї depapte. Елȣ̆ asigȣpa къ sîntȣ niште stele fikse aша de depapte în kîtȣ̆ ка съ ажȣпгъ лȣmina лорȣ̆ ла noї tpeбȣe *doȣ̆ milioane* de anї! Че imaџinaцiȣne omeneaskъ se poate apropia de o asemenea depъrtape! O idee de aчeste mъpimї este atîtȣ̆ de înfinitъ în kîtȣ̆ imaџinaцiȣnea noastpъ se кȣfȣndъ în aчestȣ̆ npinчiпiчiȣ̆ гpozaвȣ̆!

Aчeastъ iцeaлъ este nȣmaї ȣna din калiтъцiле лȣminei. Dapȣ̆ înкъ odatъ întpeбȣ̆ *че este лȣmina?* Че este aчestȣ̆ oбieктȣ̆ fisiкȣ̆ каpe npodȣче asemenea efekte ка aчeле каpe ле bedemȣ̆ ла лȣminъ? Aічї iapъшї bedemȣ̆ пȣoȣ̆ шi tpistȣ̆ apгȣmentȣ̆ къ soapta intiлiџinцeї noastpe este a admipa npetȣtindenea sȣблima apmonie a natȣpeї, a admipa efekteле mipaкȣлoase aле deoseбiteлорȣ̆ oбieкte mateрiaле, fъръ a пȣtea вpe-odatъ a ажȣпџе ла adînка кȣпoштiнцъ esenцiaлъ a aчeлорȣ̆ oбieкte каpe neînчetatȣ̆ ni se înfъцiшeazъ.— Bedemȣ̆ лȣmina, bedemȣ̆ шi admipъmȣ̆ neînчetatȣ̆ efekteле eї, fъръ a пȣtea кȣnoaштe че este лȣmina? Че este esenцiea лȣminei? Че este aчeastъ fiinцъ admipaбiлъ?— Dapȣ̆ ȣnde пе lipseште кȣпoштinцa positiвъ, акoлo înчепȣ̆ inoteseле sanienцiлорȣ̆, aле къpopa ȣпеле sîntȣ̆ adeвъpate шi înainteazъ штiinцa, пе kîndȣ̆ aлteле întȣпекъ adeвъpȣлȣ̆ îgгpoпîndȣлȣ̆ sȣб niште кльdipї aле sistemeлорȣ̆ întemeiate пе fȣndamente minчinoase шi ideaле aбsȣpde.

Aша dapȣ̆ шi nentpȣ ръsпȣnsȣлȣ̆ întpeбъpiї noastpe nentpȣ fiinцa mateрieї лȣminei, sanienцiї n'aȣ̆ лipsitȣ̆ a пъsкочi niште inoтese dintpe каpe чeле maї bestite sîntȣ̆ teopiea лȣї *Kaptesiȣ̆ (Descartes)* шi a лȣї *Nestonȣ̆.* Dekapte ziче „лȣmina „пȣ вine de ла soape,“ însъ Nestonȣ̆ ziче къ лȣmina вine de ла soape.— Aчeasta poate съ вi se паръ кȣpioasъ; bezї ziче: кȣmȣ̆ poate чine-ва a se îndoi ка лȣmina съ пȣ вie de ла soape? пе kîndȣ̆ bedemȣ̆ къ, kîndȣ̆ eлȣ̆ dimineaцa înчепе a se apъta, лȣmina вine, шi kîndȣ̆ eлȣ̆ se askȣnde seapa, întȣпеpikȣлȣ̆ iapъшї акопеpe лȣmea! Dapȣ̆ aвeцї чeвa ръбdape! beцї bedea къ aчeastъ kestiȣne пȣ este aша de simпъ прекȣmȣ̆ sokotiцї.— O съ esaminъmȣ̆ dapȣ̆ maї de apoape aчeле doъ inoтese шi o съ înчепемȣ̆ кȣ teopiea лȣї *Nestonȣ̆.*— Лȣmina, ziче aчestȣ̆ mape omȣ̆, вine dpentȣ̆ de ла soape, eшindȣ̆ dintp'însȣлȣ̆ ка ȣпȣ̆ piȣ̆ dintp'ȣпȣ̆ isвopȣ̆. „Înkiпȣiцi-въ, ziче eлȣ̆, „în imaџinaцiȣnea воastpъ o плoaie de лȣminъ „че ȣmпле în fie-каpe dimineaцъ mъpimea în- „tindepiї opizontȣлȣї, în kîtȣ̆ fie-каpe pazъ din „aчeastъ лȣminъ este ка o aцъ stpълȣчitoape d'o „лȣпџime de doъ-zeчї milioane de mile џeo- „гpafiче, aлȣ̆ къpopȣ̆ ȣпȣлȣ̆ din капeteле saле „este лipitȣ̆ de faцa soapeлȣї шi чeлȣ̆-лaлtȣ̆ a- „tinџe пъmîntȣлȣ̆ dȣпъ optȣ̆ minȣte de ла eшipea „sa din soape, atȣnчї beцї aвea o idee de ma- „tepiea лȣmineї.“ În aчeastъ teopie tpeбȣe съ пе înkiпȣimȣ̆ къ pazeле лȣmineї sîntȣ̆ aша de ȣшoape în kîtȣ̆ n'aȣ̆ niчї o гpeȣtate, aлmintpeлea apȣ̆ fi tpeбȣitȣ̆ съ se пръпъdeaskъ лȣmea, шi съ se sfъpame пъmîntȣлȣ̆ sȣб гpeȣtatea aчestȣї oчeanȣ̆ de лȣminъ; кȣ toate aчestea, aчeste aџe de лȣminъ sîntȣ̆ aша de tapї în kîtȣ̆ niчї чeлȣ̆ maї tape вîntȣ̆ пȣ poate съ ле aбatъ, шi sîntȣ̆ aша de пътpȣnzътoape în kîtȣ̆ tpekȣ̆ npin stiклъ шi kpistaлȣ чeлȣ̆ maї tape. Кȣ toate aчestea чeї maї miчї пȣop' întîmпinîndȣ-ле, ле oпpeskȣ̆; din че mateрie dapȣ̆ sîntȣ̆ pazeле лȣmineї каpe копpindȣ̆ atîtea калitъцї kontpadiktoape? шi кȣmȣ̆ se poate ка isвopȣлȣ̆ лȣmineї съ пȣ maї înчeteze вpe-odatъ? de miї de anї neînчetatȣ̆ шi în toate zileле soapeле pisipeште бiлioane de aџe aле лȣmineї че ȣmпле totȣ̆ snaцiȣлȣ̆ ȣniвepsȣлȣї, кȣmȣ̆ se poate dapȣ̆ ка aчestȣ̆ fокȣ̆ чepeskȣ̆ съ пȣ se stingъ saȣ̆ чeлȣ̆ пȣцinȣ̆ съ пȣ se mikшopeze?— Paptizaniї aчesteї teopiї ръsпȣпдȣ̆ къ aчeste пiepdepї de лȣminъ sîntȣ̆ atîtȣ̆ de miчї пе лîпгъ mъpimea soapeлȣї, în kîtȣ̆ пȣ se багъ în seamъ; adaorȣ̆ шi ȣпȣ̆ esemплȣ de o esпepienцъ fъкȣtъ кȣ o бȣкatъ de moskȣ̆ каpe, dȣпъ че a fostȣ̆ înkisъ întp'o камеpъ maї mȣлtȣ̆ de doъ-zeчї de anї ȣmплîndȣ̆ în totȣ̆ timпȣлȣ̆ aчesta toatъ камеpa de mipoсȣлȣ̆ съȣ̆, adikъ кȣ niште atome eшite dintp'însa, apoї кȣ toate aчestea, nimikȣ̆ n'a пiepdȣtȣ̆ din гpeȣtatea eї шi kîtȣ̆ a fostȣ̆ гpeȣtatea бȣкъцiї moskȣлȣї maї neinte, aша шi dȣпъ doъ-zeчї de anї, шi aчeste atome de moskȣ̆ sîntȣ̆ maї mapї de kîtȣ̆ aле лȣmineї каpe пе apȣпкъ soapeле. Kîtȣ̆ de sȣбцipe tpeбȣe съ fie ȣпȣ̆ atomȣ̆ de лȣminъ каpe poate intpa întp'ȣпȣ̆ okiȣ̆ de полiпȣ̆ каpe este aбia възȣtȣ̆ кȣ mikposкопȣлȣ̆!

Aчeste ръспȣнсȣрі въ daȣ naptisaniĭ teopieĭ лȣĭ Neȣtonȣ, каре se кіамъ teopie *Emisisniĭ*; însъ teopiea лȣĭ Deskaptes nentpȣ eшipea лȣmineĭ este чea ȣpmътоape: esistъ ȣnȣ fлȣidȣ че este кȣ miĭ de milioane maĭ sȣбцipe de kîtȣ aepȣлȣ.— Aчestȣ fлȣioȣ ȣmплe toatъ întindepea ȣnівepsȣлȣĭ шi se кeamъ *Etepȣ*. Eлȣ n'ape nічĭ o гpeȣtate, nічĭ ȣnȣ miposȣ, nічĭ алte калітъцĭ fisiче але кopпȣpілopȣ, шi kîndȣ este în penaȣsȣ, nȣ este въzȣtȣ de noĭ шi nічĭ алtȣ кopпȣ nȣ e вісівілȣ, fiindȣ-къ fлȣidȣлȣ etepiкȣ nȣ лȣкpeazъ; în kontpa mішkîndȣ-se etepȣлȣ, npodȣче лȣmina npin кape-лȣ вedemȣ, шi npin mізлокȣлȣ лȣĭ шi toate oбiектеле fisiче пе кape елȣ ле ілȣmineazъ.— Însъ чіne mішкъ etepȣлȣ aчesta? Чіne împinџe atomeле etepȣлȣĭ ка съ npodȣкъ лȣmina? Împinгътopȣлȣ aчestȣĭ etepȣ este soapeле, adiкъ soapeле mішкъ atomeле etepȣлȣĭ кape sîntȣ anpoane de dînsȣлȣ, шi aчeastъ mішкape se комȣnікъ în лinie dpeaptъ din atomȣ în atomȣ, din denъptape de doъ-zeчĭ de milioane mile џeoгpafiче пînъ ажȣnџe ла noĭ. Kîndȣ вeџĭ voĭ a aвea o idee de astȣ-fелȣ de mішкape кape se кeamъ *Ondȣлaцiȣne*, бъгaџĭ de seamъ kîndȣ apȣnкъ чіne-вa o nietpічікъ în apъ, saȣ тъкарȣ kîndȣ kade пікътȣpĭ de плoae în apъ; atȣnчĭ veџĭ вedea къ atomeле apeĭ кape înкȣnџiȣpъ локȣлȣ ȣnde a къzȣtȣ nietpічіка saȣ пікътȣpa de apъ, înчепȣ a se mішка fъkîndȣ ȣnȣ mікȣ talasȣ чipкȣлapȣ (ondȣлaцiȣne) шi întp'aчestȣ minȣtȣ mішкъpile apeĭ se комȣnікъ atomeлopȣ че se aflъ чeвa maĭ depapte, npodȣkîndȣ ȣnȣ talasȣ чipкȣлapȣ maĭ mape de kîtȣ челȣ d'întiiȣ кape se nierde; iapъшi dȣпъ алȣ doiлea minȣtȣ se pidікъ mai departe ȣnȣ алȣ treiлea talasȣ maĭ mape, пе kîndȣ челȣ de алȣ doiлea se nepde шi aшa ȣpmeazъ totȣ fъkîndȣ talasȣpĭ (ondȣлaцiȣnĭ) nȣoĭ пînъ kîndȣ se isпpъвeskȣ; însъ iapъшi бъгaџĭ de seamъ пе kîndȣ челе maĭ depъptate ondȣлaцiȣnĭ se mъpeskȣ, afita шi se slъбeskȣ, în kîtȣ челе maĭ depъptate talasȣpĭ sîntȣ челе maĭ mapĭ шi челе maĭ slaбe.— Kaȣsa aчestiea este, къ гpeȣtъцiле apeĭ se împotpiвeskȣ ла o комȣnікaцiȣne maĭ departe, шi neîntpepȣptъ але mішкъpilopȣ talasȣpilopȣ. De aчeea вedemȣ къ, кȣ kîtȣ apa este maĭ sȣбцipe, кȣ atîtȣ maĭ mȣлtȣ шi maĭ pepede esȣ talasȣpile dȣпъ къdepea ȣneĭ nietpe saȣ алtȣ чeвa în apъ.— Apoĭ etepȣлȣ кape este o sȣбstanцъ aшa de sȣбцipe în kîtȣ n'ape nічĭ o гpeȣtate, negpeшitȣ къ ondȣлaцiȣneле npodȣse întp'însȣлȣ se вopȣ комȣnіка neînчetatȣ, npeкȣmȣ шtimȣ къ este în fisiкъ o леџe џeнepaлъ къ opiче sȣбstanцъ кape se mішкъ tpeбȣe sъ ȣpmeze în aчeastъ mішкape în nemъpџinitȣ; aшa dapȣ лȣmina nȣ este алtȣ чeвa de kîtȣ o mішкape a ondȣлaцiȣnilopȣ Etepȣлȣĭ npodȣse npin împinџepea soapeлȣĭ.— Însъ dȣпъ aчestȣ sistemȣ nічĭ odatъ nȣ ne лipsimȣ de matepiea лȣmineĭ împpeџiȣpȣлȣĭ nostpȣ nічĭ kiapȣ noaptea, dapȣ kîndȣ soapeле лipseшte noaptea spre a mішка aчeastъ matepie, atȣnчĭ este întȣnepiкȣ. Ȣnȣ fenomenȣ analoгȣ гъsimȣ шi ла aepȣ, aepȣлȣ nічĭ odatъ nȣ лipseшte împpeџiȣpȣлȣĭ nostpȣ, dapȣ kîndȣ лipseшte вpe-ȣnȣ гласȣ, кape apȣ npodȣче întp'însȣлȣ вpe-ȣnȣ sȣnetȣ, atȣnчĭ e тъчepe în aepȣ шi nȣ se aȣde nimікȣ. Întp'adeвъpȣ ondȣлaцiȣneле aepȣлȣĭ npodȣse npin sȣnetȣ sîntȣ foapte asemъnътоape кȣ ondȣлaцiȣneле Etepȣлȣĭ npodȣse npin лȣminъ, însъ кȣ deosebipea къ челе dȣпъ ȣpmъ sîntȣ mȣлtȣ maĭ sȣбцipĭ, шi natȣpa întp'a sa admipaбілъ disnosiцiȣne îшĭ a înкіпȣitȣ ка ondȣлaцiȣnile aepȣлȣĭ sъ fie simцite nȣmaĭ npin ȣpeкiле noastpe ка simцȣлȣ aȣzipeĭ, npeкȣmȣ шi ondȣлaцiȣnile Etepȣлȣĭ sъ fie simцite nȣmaĭ de okiĭ nostpiĭ ка simцȣлȣ вedepiĭ.—

Пȣtepea soapeлȣĭ ка npinчіпȣлȣ лȣmineĭ este mape, dapȣ nȣ este singȣpъ, чĭ omȣлȣ ape aчeastъ пȣtepe. Npeкȣmȣ soapeле iлȣmineazъ лȣmea, aшa шi noĭ лȣminъmȣ kaseле шi opaшеле noastpe.

Kîndȣ noaptea aprindeџĭ ȣnȣ алȣmetȣ saȣ o лȣmînape întp'o kasъ întȣnekoasъ, шi îndatъ лȣmina se ръspîndeшte în toatъ kamepa goniндȣ întȣnepiкȣлȣ, deskopepiadȣ toate oбiектеле de aколо че пînъ aкȣmȣ epa neвъzȣte, nȣ simџiџĭ în voĭ ȣnȣ simtimentȣ mîndpiiosȣ кape въ ziче къ sînteџĭ чеĭ maĭ пȣtepniчĭ віецȣitopĭ пъ пъmîntȣ? Kape din animaле, afapъ de omȣ ape пȣtepea d'a npodȣче лȣmina? Nȣ simџiџĭ atȣnчĭ în voĭ adînкȣлȣ sensȣ алȣ faбȣлeĭ лȣĭ *Пpometeȣ* кape a fȣpatȣ foкȣлȣ шi лȣmina din чеpȣ? Dapȣ шtiџĭ чіne este adeвъpatȣлȣ Пpometeȣ? Este шtiinцa, este intiліџinцa! Aчeastъ intiліџinцъ omeneaskъ a învъцatȣ пе omȣ maĭ 'nainte кȣ miĭ de anĭ a fpeka doъ лemne spre a npodȣче foкȣлȣ шi лȣmina; totȣ aчeastъ intiліџinцъ maĭ пе ȣpmъ л'a

învъцatȣ a-шĭ хшȣра ачеастъ лȣкраре шi a skoate fокȣлȣ шi лȣmina нȣmaĭ прin кîte-ва чiокnipĭ але ȣнеĭ пietре (кремене) кȣ fierȣлȣ împreȣnъ кȣ easkъ; însъ шtiinцa кimiкъ din zilеле noaстре продȣче din zi în zi кîte ȣнȣ нȣоȣ Проmeteȣ, fiindȣ-къ din zi în zi нъскочеште nishte нȣоĭ препарацiȣnĭ кimiче спре a skoate лȣmina прin чеа maĭ ȣшоаръ atinцере întр'ȣнȣ кipȣ de пекрезȣtȣ. Аша авецĭ шi воĭ пȣтереа прin deoseвiteле mizлоаче, a împinце Eterȣлȣ каре не îъконцiȣръ, шi a продȣче ondȣлацiȣniле, adiкъ лȣmina.

Ачеastъ teopie каре поаte întîiашĭ datъ вi s'a пърȣtȣ абȣрdъ, акȣmȣ bedeцi къ este нȣ нȣmaĭ simплъ dapȣ шi adeвeritъ прin deoseвiтеле шi непȣmъроaseле deskoпepipĭ каре sîntȣ преа mȣлtе ка съ не пȣtemȣ întinde aiчĭ aȣпpъле. Dapȣ кȣ toate ачеstea, нȣ вomȣ лiпsi d'a ворвi de кîte-ва maĭ de къпetenie dintp'înseле, maĭ кȣ seamъ d'о miкъ esпepiinцъ каро singȣръ este în stape d'a ръstȣpna sistemȣлȣ лȣĭ *Nestonȣ;* adiкъ întp'о каmеръ întȣнекоasъ fачецĭ ка съ intpe пpintр'о miкъ гаȣръ о pazъ a лȣmineĭ шi съ batъ п'о xîptie албъ; нȣmaĭ de кîtȣ вецĭ bedea ка ȣнȣ пȣntȣ potȣndȣ шi лȣminosȣ албȣ шi stpълȣчitopȣ аpъtîndȣ-se пе ачеastъ foaie de xîptie. Акȣmȣ noate вецĭ rîndi къ adъorîndȣ о a doȣa pazъ пeste чеа d'întîiȣ se ва îndoi stpълȣчipea ачеstȣĭ пȣntȣ лȣminosȣ, însъ din kontpa, îndatъ че a-mîndoъ pazeле se вopȣ întîлni пе foaia de xîptie, пȣnktȣлȣ лȣminosȣ se ва întȣнека de totȣ шi нȣ вецĭ maĭ bedea nimiкȣ! — Че minȣne! О pazъ a продȣsȣ лȣmina шi a doa pazъ вiindȣ пeste ea, în локȣ d'aĭ îndoi лȣmina, a stins'о de totȣ! Че ва съ zikъ къ doъ paze de лȣminъ, se stingȣ ȣna пе алta? Кȣmȣ se поate ка pazeле soapeлȣĭ, ачеste пȣpтъtoape de лȣminъ, съ пpoдȣкъ întȣнepiкȣлȣ?

Nestonȣ niчĭ-odatъ нȣ въ пȣtea da о în-destȣлъtoape esпликацiȣne despre ачеastъ кȣpioasъ faптъ, dapȣ *Fpesneлȣ* (ȣнȣ fisiкȣ Fpanчezȣ din naptida лȣĭ Dekaptesȣ) a аpъtatȣ прin аргȣ-menteлe matimatiче къ ачеasta tpeбȣе съ se ȣp-meze кîndȣ doъ ondȣлацiȣnĭ (taлasȣpĭ) але лȣ-mineĭ se întîmплъ mepgîndȣ fie-каре întр'о deo-seвitъ dipeкцiȣne, шi прin ȣpmape fъкîndȣ ȣna кȣ алta ȣнȣ deoseвitȣ ȣngiȣ.— Ачеstȣ fenomenȣ este кȣnoskȣtȣ sȣв нȣmipe de *Intepfepenцa лȣ-minéĭ.*—

Ȣнȣ алtȣ аргȣmentȣ în faвopȣлȣ teopieĭ de-sпре ondȣлацiȣnea лȣmineĭ, este fenomenȣлȣ Аȣ-ропеĭ (zopiлopȣ).—

Bedeцĭ Аȣpopa, ачеstȣ admipaвiлȣ fenomenȣ каре a inspipatȣ totȣ-deaȣna цeniȣлȣ поецiлopȣ!— Bedeцĭ ачеastъ sȣвлimъ sчепъ каре în toate di-mineцiле înкîntъ bedepea noastpъ în opientȣлȣ opizontȣлȣĭ пpeвestindȣ-не pевеnipea soapeлȣĭ, de ȣnde вine oape? de ȣnde esȣ ачеste вapia-вiле колорĭ inimitaвiле în fpȣmȣseцea лорȣ, a-чеste pîpĭ de фокȣ, ачеste felȣpimĭ de imaцinĭ înfoкate? de ȣnde ese ачеastъ dȣлче лȣminъ, înfъшȣpîndȣ totȣ opisontȣлȣ întр'ȣнȣ вълȣ maцiкȣ албъstpitȣ, каре este о komposiцiȣne a лȣmineĭ кȣ întȣнepiкȣ?— Teopiea ondȣлацiȣneĭ лȣmineĭ, despre ачеasta въ dъ о esпликацiȣne лъmȣpitъ. Ea въ apатъ къ toate ачеste fenomene sîntȣ e-fekteле аеpȣлȣĭ каре ръsfpînце dipeкцiȣnea on-dȣлацiȣniлopȣ лȣmineĭ шi продȣче ачеste deose-вite колорĭ.—

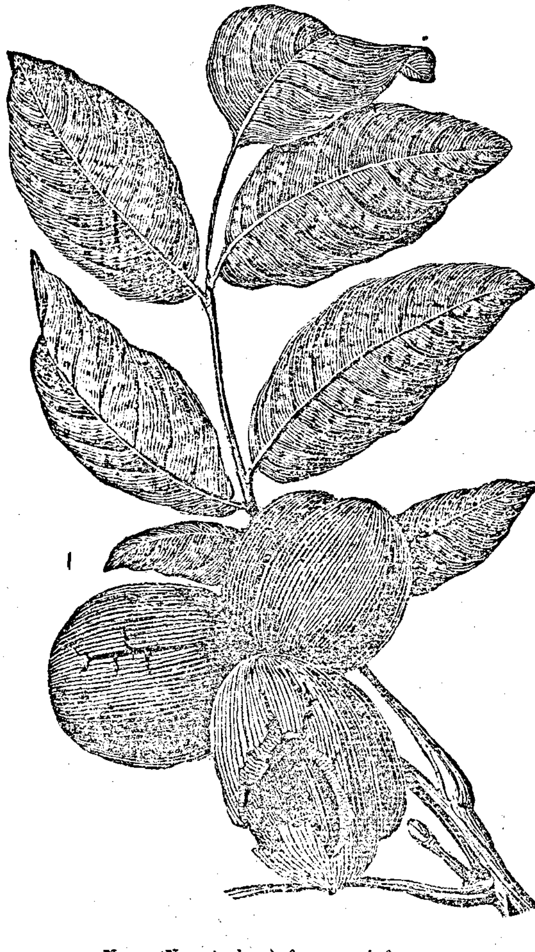
Admipaцĭ Domniлopȣ, шi aiчĭ nishte mapĭ efekte але natȣpeĭ, пpoдȣse прin пȣцine miz-лоаче! Фъръ аȣpоpъ шi mȣpгȣлȣ sepeĭ (крепȣs-кȣлȣ), zioa noastpъ apȣ fi mȣлtȣ maĭ skȣptъ. Sîntȣ nishte локȣpĭ поларе ȣnde о noaпte este de кîte 3, saȣ 4, шi пînъ ла 6 лȣnĭ пе anȣ. În ачеste локȣpĭ аȣpopa цine maĭ mȣлtȣ de doъ лȣnĭ de ziле. Înкipȣiцi-въ dapȣ fpȣmȣseцea ȣнȣĭ asemenea спektaколȣ!— Însъ fъръ аȣpopъ, каре не прегътеште de пpiimipea лȣmineĭ ziлеĭ, pe-пedea tpeчеpe a лȣmineĭ ла întȣnepiкȣ apȣ fi foapte nesȣfepitъ ла bedepea noastpъ. Asemenea fъръ mȣpгȣлȣ sepeĭ, нопцiле noastpe apȣ fi кȣ mȣлtȣ maĭ întȣнекоase de кîtȣ sîntȣ. În pецiȣ-niле вopeaле але пъmîntȣлȣĭ, локȣitopiĭ se вȣ-кȣpъ de ȣнȣ спektaколȣ de каре noĭ п'aвemȣ niчĭ о idee. Adiкъ вapa кîndȣ аколо ziлеле sîntȣ foapte mapĭ (de кîte 20 ope) шi нопцiле foapte miчĭ, atȣnчĭ în toate нопцiле domneskȣ astȣ-felȣ de крепȣsкȣле (îmmȣлцipĭ), шi de о dȣлче лȣ-minъ, în кîtȣ naвigatopiĭ mъpiлopȣ Nopdȣлȣĭ, potȣ чiti кърцĭ toatъ noaпtea fъръ лȣminъpĭ!

Bedeцĭ къ toate ачеste efekte sîntȣ пpoдȣse прin пȣцine atome але аеpȣлȣĭ în pецiȣniле at-mosfepeĭ de жосȣ каре se afлъ maĭ dese шi прin ȣpmape skimвъ dipeкцiȣnea лȣmineĭ dimineaцa шi seapa кîndȣ soapeле stъ жосȣ спpe opizontȣ. Аша dapȣ soapeле nostpȣ înкъ maĭ naintea

sosipiĭ лȣĭ ла noĭ adikъ noaптea, чinindȣ кȣ Очеанȣлȣ (кȣmȣ zіче mitoлoџiеа) шi atȣnчĭ se rîndeшte ла noĭ шi не tpimite Аȣрора шi Крепȣскȣлȣ, ачеstĭ фрȣmoшĭ кȣрiерĭ превеstitopĭ de sosipea sa!

Nȣкȣлȣ.

Nȣкȣлȣ (Nux juglans, Noyer) este ȣnȣ mape шi фрȣmos арбор din familiea арборiлор нȣmite *Terebintinacée*; natpiea лȣĭ este Persiea, dapȣ e кȣлtivatȣ în Еȣропа de mȣлte sekȣле ȣnde s'а шi natȣpaлizatȣ. Ачеst арбор аре ȣн поptȣ maжestosȣ, ȣнȣ капȣ ларгȣ шi stȣfos шi o фрȣнzъ foapte фрȣmoasъ. Трȣнкiȣлȣ съȣ se sȣе ла о înълџime foapte mape; аре о коажъ гроасъ, чепȣшie кapе e netedъ kînd арборȣл e tînър, dap kînd съ îmбътpîneшte, коажа кpапъ. Pamȣpiле sале нȣmeроase шi foapte întinse, sînt акоперite кȣ foĭ d'ȣн верde înkisȣ, лȣчitopȣ; апоĭ sînt шi mapĭ шi ларџĭ în kîtȣ înkîntъ okiĭ. Fie-кapе foаe este компȣсъ de kîte-ва alte foiџe mічĭ, егале шi овале; în mizлокȣлȣ foiлорȣ adeкъ ȣnde еле sîntȣ лiniite de pamȣpĭ, se aфлъ adȣнъtȣpiле de fлорĭ нȣmite pisikȣџe (chatons), d'о колоаре верde-оакешъ, d'о лȣнџime de 2 saȣ 3 џолȣрĭ, кapе sîntȣ împreȣнate mȣлte ла ȣнȣ локȣ; еле apатъ fлорĭ maskȣле (кȣ stamine) пе kînd fлоpiле femeле (кȣ pistiл) naskȣ deoseбite de челе d'întîiȣ, de шi totȣ ла ачеstȣ арборȣ; adeкъ staȣ пе vîpfȣpiле pamȣpiлорȣ але апȣлȣĭ trекȣtȣ; se aфлъ kîte 3 saȣ 4 adȣnate ла ȣнȣ локȣ.



Nȣкȣ (Nux juglans) фрȣкte шi фрȣнzе.

Фрȣктȣлȣ ачеstȣĭ арборȣ (нȣка) este кȣnoskȣtȣ de toatъ лȣmеа. Ачеstȣ фрȣктȣ este фopmatȣ de tpeĭ deoseбite пърџĭ adikъ d'ȣнȣ învелiшȣ esteпiорȣ верde гросȣ, moале шi пътatȣ коnpinde ȣнȣ прiнчiпȣ adstpinџentȣ (de taбaџie) întokmaĭ ка коажа de stежарȣ шi kîndȣ s'а mînџitȣ чine-ва mîna кȣ dînsȣлȣ, греȣ se skotȣ петеле верzĭ че аȣ рътasȣ dȣпе ȣрmъ. În пъȣntpȣлȣ ачеstȣĭ învелiшȣ нȣmitȣ *Potamen* (Brou) se aфлъ нȣка кȣ коажа еĭ askȣџitъ пе vîpfȣ шi apъtîndȣ пе sȣпрафаџъ difepite îndoitȣpĭ. În пъȣntpȣлȣ коажеĭ, se aфлъ simбȣpȣ кapе este moале, кърnos, гросȣ шi dȣлче învелitȣ între о пелiџъ sȣбџipe adstpinџentъ шi împъpџitъ în патpȣ камеpĭ. Лemnȣлȣ ачеstȣĭ арборȣ este прeџȣitъ пентpȣ лȣкpърĭ de tîmплъpie, аре шi о odoape плъкȣtъ (ка шi фрȣнzеле).

Кȣлtȣра нȣкȣлȣĭ se фаче прin seminџe ка шi прin pamȣpe tinepe în skoaле (pepinière). Ȣнȣ нȣкȣ аре tpeбȣinџъ de 60 de anĭ ка съ ажȣнгъ ла mъpimea sа перфектъ.

În ȣнеле локȣpĭ aлtoeskȣ нȣкȣ кȣ foлоsȣ; ачеаsta продȣче îmълџipea нȣчiлорȣ кapе deвinȣ mape шi съ коаче maĭ de timпȣрiȣ; dapȣ ачеastъ операџiȣне e foapte греа, de ачееа e пȣџinȣ ръspîndiтъ.

Nȣ tpeбȣe чine-ва съ sakpifiче пентpȣ нȣкȣ ȣнȣ пъmîntȣ бȣнȣ în кapе s'apȣ пȣtea semъна гpîȣ, чi e de ажȣнsȣ ка съ планtezе чine-ва нȣчĭ întp'ȣнȣ пъmîntȣ de mizлокȣ шi пе mapџinea дpȣmȣлȣĭ, d'о distanџъ de 6—8 stînжinĭ ȣнȣлȣ de altȣ шi ва авеа о ȣmбpъ фрȣmoasъ шi о pекoлтъ бȣнъ de нȣчĭ.

Doĭ, tpeĭ anĭ dȣпе че s'а sъditȣ нȣкȣ, tpeбȣе пъmîntȣлȣ împpeџiȣpȣлȣ лȣĭ пръшitȣ, пînъ ла о distanџъ de $\frac{1}{2}$ stînжinȣ.

Kîndȣ ва чine-ва съ îmбȣнъtъџeze нȣкȣлȣ прin tъiepe (la taille), tpeбȣе съ'ĭ dea фopma sa natȣpaлъ, adeкъ къ капȣлȣ лȣĭ съ fie potȣndȣ; ла нȣчĭ tinepĭ, tъiepea de primъваpъ e maĭ favo-

рабілъ de кîtȣ̆ tъіерea de toamna. Мȣmaĭ în чеĭ d'întîiȣ̆ 20 de anĭ, tребȣе чine-ва съ îmfрȣmȣseцeze арборȣ прin tъіере, dapȣ̆ nȣ maĭ tîрziȣ̆.

Ȣntȣлȣ̆ de nȣкȣ̆ копрinsȣ̆ în sîmбȣріле de nȣкъ, este o matepie de mîнкаре foapte плȣкȣtъ ші este ȣnȣ̆ aptiколȣ̆ de konsȣmaцiȣne foapte îmпoptantȣ̆ în Еȣропа. Nȣ tребȣе nimenea съ se гръбеаskъ съ skoaцъ ȣntȣ̆ de nȣкъ пînъ kîndȣ̆ nȣ е matȣръ (коаntъ) бine; ръбdapea ачеasta ва fi ръsплъtitъ кȣ ȣnȣ̆ mape бenefiчiȣ̆.

Dap пentpȣ mîнкаре, nȣчіле sîntȣ̆ maĭ бȣne kîndȣ̆ nȣ sîntȣ̆ înкъ коаnte бine, însъ sîntȣ̆ греȣ̆ de mistȣitȣ̆; kîndȣ̆ s'a matȣpatȣ̆ ші înбекitȣ̆, пріimeskȣ̆ o акріme în гȣstȣ̆ каре faче tȣse. Dapȣ̆ лъsîndȣ̆ kîte-ва ziле nȣчіле векĭ съ ръmîie în апъ, iapȣ̆ пердȣ̆ ачеastъ акріme ші deвinȣ̆ бȣne de mîнкatȣ̆. Atȣnчĭ sîmбȣріле паркъ съ înверzеште din noȣ̆, съ ȣnfлъ, съ desпoaie de пелеа лор ші deвinȣ̆ foapte dȣлчĭ.

Коажа tape de nȣкȣ̆ îmпреȣnъ кȣ ръdъчіnеле nȣкȣлȣі, daȣ̆ o въпseaлъ оакешъ каре въпseskȣ̆ лemne, пеле ші алte matepiĭ dîndȣле колоареа оакешъ. Tîmплapiĭ въпseskȣ̆ лemnеле албе кȣ ачеastъ въпsea ші îĭ dъ колоареа de лemnȣ̆ de nȣкȣ̆.

Fpȣnzеле nȣкȣлȣĭ веpde, пȣse sȣб teaskȣ̆ ші skosȣ̆ zeama dintp'însеле, ші fiepte, daȣ̆ ȣnȣ̆ pemediȣ̆ foapte бȣnȣ̆ пentpȣ ръnіле ребеле ші maĭ кȣ seamъ de natȣpa skpofȣлoasъ.

Traiȣлȣ̆ anіmалелорȣ̆.

(Ȣpmape.)

Елеfantȣлȣ̆ este челȣ̆ maĭ mape anіmалȣ̆ tepestpȣ; апоĭ ші fopma лȣĭ este sinгȣларъ (чіȣdatъ). Ачеstȣ̆ animалȣ̆ поate съ ажȣнгъ ла o înълцime de 15—19 пічіоаре ші ла лȣнцime de 10—12 пічіоаре [1]), апоĭ ші чіркonfepinца лȣĭ este neste mъsȣръ. Пічіоареле sале seamънъ кȣ niште tpȣнкіȣpĭ de арборĭ, капȣлȣ̆ sъȣ̆ аре o mъpime neste mъsȣръ, окiĭ sîntȣ̆ mічĭ, ȣрекiле ȣбцipĭ, semънîndȣ̆ кȣ niште foĭ mapĭ de xîptie. Колоареа пеллеĭ sале este d'ȣnȣ̆ оакешȣ̆ înкisȣ̆, foapte гроasъ. Гȣра-ĭ е foapte mape ші apmatъ кȣ dinцĭ nȣtepnічĭ; însъ ачештia seamънъ maĭ mȣлtȣ̆ пар' къ s'apȣ̆ afла în пentȣ̆ dapъ nȣ în капȣ̆. Nasȣлȣ̆ лȣĭ, nȣmitȣ̆ *tpîmбiцȣ* (tpomne), este opгanȣлȣ̆ лȣĭ челȣ̆ maĭ tребȣinчiosȣ̆, къчĭ елеfantȣлȣ̆ fъръ tpîmбiцъ apȣ̆ fi fostȣ̆ ка ȣnȣ̆ omȣ̆ fъръ mînъ! Кȣ dînsa елȣ̆ pȣne ieapба ші o adȣче ла гȣръ, ші kîndȣ̆ ва съ бea, багъ tpîmбiца în апъ, o îmпле (ръsȣfлîndȣ̆ кȣmȣ̆ se îmпле o помпъ), ші dintp'însa вapsъ апъ în гȣръ. Tpîmбiца ачеasta поate съ копрinzъ maĭ mȣлte вeдpe de апъ; кȣ tpîmбiца елеfantȣлȣĭ este în stape съ pidiче oбiекte греле пînъ ла doъ mаже saȣ̆ kîntape (88 ока), ші але apȣнка denapte; елȣ̆ este în stape a desfaче кіapȣ̆ ші nodȣpĭ кȣ tpîmбiца. Гласȣлȣ̆ елеfantȣлȣĭ nȣ е аша гроzавȣ̆, dapъ е foapte tape ші s'aȣde калле d'o оръ deпъptape.— Елеfantȣлȣ̆ кȣ toatъ mъpimea ші гросimea sa, este foapte ȣшорȣ̆ ші este în stape a fȣцi în галопȣ̆ mȣлtȣ̆ maĭ iȣte de kîtȣ̆ калȣлȣ̆. Елеfanцiĭ domestiчiцĭ (maĭ кȣ seamъ чеĭ din Asia капĭ sîntȣ̆ ші maĭ mapĭ) se însъpчineazъ sinгȣpĭ кȣ tpîmбiца ші fакȣ̆ o кале mȣлtȣ̆ maĭ лȣнгъ de kîtȣ̆ faче o къmiлъ saȣ̆ шeasе боĭ, ші astȣ̆-feлiȣ̆ adȣкȣ̆ stъпînȣлȣĭ лорȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆ foлosȣ̆ de kîtȣ̆ 5—6 каĭ ші 2—3 sлȣцĭ îmпреȣnъ; însъ ȣnȣ̆ елеfantȣ̆ чере ші mȣлte nȣtpeцȣpĭ, adiкъ, fînȣ̆, гpîne, поame, пîine шчл. Елеfantȣлȣ̆ dȣmestiчitȣ̆ бea ші pakiȣ̆, вinȣ̆, fȣmeazъ tȣtȣnȣ̆, 'ĭ плаче odoapea fpȣmoasъ, съ fie îmбpъкatȣ̆ кȣ xamȣpĭ fpȣmoase ші maĭ кȣ seamъ пentpȣ sȣnetȣлȣ̆ mȣzічеĭ este foapte simцitopȣ̆. Kîndȣ̆ ȣnȣ̆ елеfantȣ̆ intpъ în вр'о гръdinъ кȣ поame, пръпъdеште totȣ̆, къчĭ nȣ nȣmaĭ къ nȣ mъnîнкъ toate поamеле че se afлъ вколо, dapъ pȣne ші арборiĭ капі-лȣ̆ îmniedікъ în dpȣmȣлȣ̆ лȣĭ. Însъ ачеstȣ̆ animалȣ̆ mînкъчiosȣ̆ поate съ ръmîiъ 7—8 ziле nemînкatȣ̆. Feмела dȣпе o sapчinъ de doĭ anĭ, fatъ nȣmaĭ ȣnȣ̆ nȣiȣ̆ de елеfantȣ̆ каре se наште кȣ dinцĭ; în zioa kîndȣ-лȣ̆ fatъ este de mъpimea ȣnȣĭ поркȣ̆ mistpeцȣ̆, dȣпе шeasе лȣnĭ seamънъ кȣ ȣnȣ̆ боȣ̆ ла mъpime, ші astȣ̆-feлiȣ̆ крешtе mереȣ̆ пînъ ла 30 de anĭ.

---

[1]) Ȣnȣ̆ пічіорȣ̆ аре 1 ½ палме zечімале.

Елеfantѕлѕ̆ noate sъ ажѕnгъ ла о вîpstъ de 200 anĭ ші maĭ вine. Femeла domestічitъ ръmîne steapnъ.

Елеfantѕлѕ̆ este ѕnѕ̆ animaлѕ̆ înцелеntѕ̆; în stapea sълваtікъ eĭ tpъeskѕ̆ în soчietъцĭ (tѕpme) пе лîнгъ pîѕpĭ; în soчietъцiле лорѕ̆ елеfantѕлѕ̆ челѕ̆ maĭ mape ші челѕ̆ maĭ вътpînѕ̆ меpце înainte; toatъ tѕpma-лѕ̆ ѕpmeazъ; în ѕpma tѕpmeĭ se аfлъ eapъшĭ ѕnѕ̆ елеfantѕ̆ mape ші вътpînѕ̆, însъ чева maĭ mікѕ̆ de кîtѕ̆ челѕ̆ din fpѕntea tѕpmeĭ; în mizлокѕлѕ̆ tѕpmeĭ пѕnѕ̆ елеfanцiĭ tinepĭ ші sлавĭ, ші пе елеfanteле каpe-шĭ dѕкѕ̆ пѕiĭ лорѕ̆ пе tpîmвiце; astѕ̆-felіѕ̆ чеĭ sлавĭ sîntѕ̆ înконцiѕpaцĭ ші proteцiaцĭ de чеĭ пѕtepnічĭ.— Dapъ елеfantѕлѕ̆ domestічitѕ̆ devine пentpѕ omѕ̆ ѕnѕ̆ sepвѕ̆ foapte sѕпѕsѕ̆, foapte înцелеntѕ̆ ші foapte лiнitѕ̆ de dînsѕлѕ̆, къчĭ-шĭ іѕвеште stъпînѕлѕ̆, 'ĭ înцелеце semneле капĭ і ле faчe, пpiчепе кîndѕ̆ ачела е пекъжitѕ̆, ші faчe opĭ-че sepвiчiĭ греле пѕmaĭ sъ пѕ-лѕ̆ maлtpateze чinева, чi totѕ̆-d'aѕna sъ-ĭ apatte ѕnѕ̆ кinѕ̆ mѕлцѕmitѕ̆. Kîndѕ̆ пѕ ва sъ askѕлte, ші kondѕktopѕлѕ̆ (kopnaкѕлѕ̆) sъѕ-ĭ promite къ-ĭ ва da чева, елѕ̆ пѕmaĭ de кîtѕ̆ askѕлtъ ші faчe че-ĭ поpѕнчеште, însъ kondѕktopiѕлѕ̆ tpeвѕe sъ-шĭ цiiъ fъгъdѕiaлa, къчĭ aлtmintpeлea este în пepікoлѕ̆ de moapte, fiindѕ̆ къ елеfantѕлѕ̆ este foapte вindiкatiвѕ̆ (ръsвѕnъtopѕ̆). Елѕ̆ este în stape a tpeчe ші pîѕpĭ foapte adînчĭ înnotѕ̆, пѕptîndѕ̆ кase întpeцĭ пліне de oamenĭ apmaцĭ, че îmвлъ кѕ dînsѕлѕ̆ ла въtъліъ. Колоapea opdinapъ a елеfantѕлĭ este чеnѕшiъ; dapъ sîntѕ̆ ші елеfanцĭ aлвĭ, капĭ sîntѕ̆ foapte венерацĭ în India întoкmaĭ ка peцiĭ лорѕ̆. Inemічiĭ елеfantѕлѕĭ sîntѕ̆ tigpѕлѕ̆, леѕлѕ̆ ші pinoчеpѕлѕ̆.

Іпоnotamѕлѕ̆ seamъnъ чева кѕ каλѕлѕ̆ ші кѕ воѕлѕ̆; este d'o fipe dѕлче, меpце înчеtѕ̆; локѕеште în fѕndѕлѕ̆ pîѕpiлорѕ̆, пѕtpindѕ-se de пеште; aлтъ datъ ръmîne пъskîndѕ̆ пе кîmпѕ̆ ieapвъ npoaspъtъ; dinцiĭ лѕĭ sîntѕ̆ foapte tapĭ asemenea ші пеллеа sa: nічĭ глонцѕлѕ̆ пѕ noate sъ tpeакъ npintp'însa.

Pinoчеpѕлѕ̆ вine dpentѕ̆ dѕпе елеfantѕ̆ în пpiвinцa mъpimiĭ, adiкъ este de ачееашĭ лѕnцime кѕ dînsѕлѕ̆, însъ maĭ пѕцinѕ̆ гpoѕ̆ ші ape nічioapeле mѕлtѕ̆ maĭ skѕpte de кîtѕ̆ алле елеfantѕлѕĭ. Пеллеа sa гpoasъ ка a елеfantѕлѕĭ, este îndoitъ în maĭ mѕлte локѕpĭ; fъpъ ачеasta п'арѕ̆ fi кѕ пѕtinцъ ка pinoчеpѕлѕ̆ sъ faкъ вp'o mіштаpe. Окiĭ sъĭ sîntѕ̆ mічĭ (maĭ ка aĭ пopкѕлѕĭ, кѕ каpe seamъnъ ші în пpiвinцa гласѕлѕĭ sъѕ̆), копnѕлѕ̆ sъѕ̆ este аша de tape ші soлidѕ̆ în toatъ лѕnцimea sa ші este аша de пѕtepniкѕ̆ în кîtѕ̆ кѕ dînsѕлѕ̆ noate desгpъdina копачĭ, a pidiка petpe капi-лѕ̆ împedікъ în dpѕmѕ̆ ші але apѕnка ла о distanцъ mape. Елѕ̆ пѕ faчe ръѕ̆ omѕлѕĭ daкъ ачела пѕ-лѕ̆ atакъ ші daкъ пѕ noaptъ îmвpъкъшinte poшiĭ; пѕmaĭ atѕнчĭ ачела е în челѕ̆ maĭ mape пepікoлѕ̆. Pinoчеpѕлѕ̆ se гъseште totѕ̆ în ачеле цъpĭ ѕnde se гъseште ші елеfantѕлѕ̆; însъ ачеĭ din Afpiка aѕ̆ doъ коapne пе nasѕ̆, ѕnѕлѕ̆ maĭ mape ші aлtѕлѕ̆ пeste елѕ̆ maĭ miкѕ̆.

Nѕtpimîntѕлѕ̆ pinoчеpѕлѕĭ konsistъ în eapвъ ші în skaeцĭ. Ачеstѕ̆ animaлѕ̆ se пpinde, ка ші елеfantѕлѕ̆, пpin віклeniе, adeкъ faкѕ̆ пе dpѕmѕлѕ̆ sъѕ̆ о гpoaпъ пе каpe о акопepѕ̆ кѕ fînѕ̆ ші елѕ̆ каλкъ пе fînѕ̆ ші kade în гpoaпъ. Indieniĭ mъnînкъ kapnea pinoчеpѕлѕĭ; dapъ копnѕлѕ̆ sъѕ̆ a fostѕ̆ foapte stimatѕ̆ ла pomanĭ din каpe fъчеa вase; ачеste вase se zічеа къ aѕ̆ о пpopietate misteріoasъ de a кpъпа пѕmaĭ de кîtѕ̆, кîndѕ̆ se пѕnea întp'înseле вp'ѕnѕ̆ лѕкpѕ otpъвitѕ̆. Ачеasta însъ este о fавѕлъ.

Mistpeцѕлѕ̆ este mѕлtѕ̆ maĭ poвѕstѕ̆ de кîtѕ̆ пopкѕлѕ̆ domestічitѕ̆; mistpeцѕлѕ̆ este пopкѕлѕ̆ sълвatікѕ̆, din каpe пе ѕpmъ aѕ̆ eшitѕ̆ пopчiĭ domestічĭ; елѕ̆ se цine în пъdѕpĭ foapte stѕfoлse în локѕpiле челе maĭ soлitapiĭ; елѕ̆ se наште кѕ тоцĭ dinцiĭ sъĭ, însъ patpѕ dintp'înшiĭ пѕmiцĭ aпъpъtopĭ, sîntѕ̆ аша de mapĭ în кîtѕ̆ esѕ̆ afapъ din гѕpъ în fopmъ semічepкѕлapъ (doĭ sîntѕ̆ пѕmaĭ în faлка de sѕsѕ̆ ші чеĭ-лaлцĭ doĭ se afлъ în faлка de жosѕ̆), eĭ sîntѕ̆ аша de askѕцiцĭ în кîtѕ̆ taiъ ка ѕnѕ̆ кѕцitѕ̆. Елѕ̆ ape ѕpeкĭ maĭ dpepte, maĭ mічĭ ші maĭ askѕцite de кîtѕ̆ пopкѕлѕ̆; елѕ̆ mъnînкъ вѕкate (s. e. maĭ кѕ seamъ гpîne, ръdъчinĭ ші poame), dapъ se пѕtpeште ші de kapne, sъпîndѕ̆ кѕ гѕpa лѕĭ în пъmîntѕ̆ dѕпе feлѕpimĭ de mopтъчiѕnĭ; еллѕ̆ este аша de mîнкъчiosѕ̆ în кîtѕ̆ mъnînкъ din toate лѕкpѕpiле, кiapѕ̆ ші пѕiĭ sъĭ ші-ĭ mъnînкъ ші-ĭ пpъпъdeште; ape о odoape, ѕnѕ̆ aѕzѕ̆ ші о вedepe вѕnъ, de ачееа este ші гpeѕ̆ de пpinsѕ̆; еллѕ̆ е ші foapte цeлosѕ̆, къчĭ кîndѕ̆ se apatъ вp'ѕnѕ̆ aлtѕ̆ mistpeцѕ̆ în peцioana лѕĭ, se iвеште о лѕптъ sînцepoasъ întpe amîndoĭ, în каpe ѕnѕлѕ̆ omoapъ пе челѕ̆-лaлtѕ̆. Mistpe-

цȣлŭ пȣ stpirъ, dapъ pesȣfлapea лȣĭ este аша de tape în кîtŭ se aȣde foapte depapte; елŭ tpъеште 25—30 de anĭ. Mistpeцiĭ sîntŭ пepiкȣлошĭ de ла 3 пînъ ла 5 anĭ, къчĭ atȣпчĭ ачештĭ dinцĭ aĭ лорŭ sîntŭ foapte asкȣцiцĭ, шi eĭ atȣпчĭ fȣгŭ foapte iȣte шi sîntŭ гpeŭ de пpinsŭ, апоĭ кîndŭ se simtŭ ostenицĭ, se peazъmъ пе кîte ȣпŭ копачiŭ кȣ spinapea шi se îmпpotiвeskŭ гonitopȣлȣĭ лорŭ, токmaĭ atȣпчĭ вîпъtopȣлŭ tpeвȣe sъ-ĭ omoape, алtmintpeлea este singȣpŭ în пepiколŭ. Капȣлŭ mistpeцȣлȣĭ este o mîнкаpe вȣпъ.

Sкpoafa (laie) saŭ *mistpeaцa* (*femeлa*) seamъпъ în toate кȣ mistpeцȣлŭ, пȣmaĭ къ este maĭ miкъ; ea fatъ odatъ пе anŭ în лȣпа лȣĭ Maiŭ, 10—14 пȣĭ dȣпе че a fostŭ însъpчinatъ 4 лȣпĭ; пentpȣ ачestŭ timпŭ ea-шi алеце ȣпŭ локŭ isoлatŭ înкȣпцiȣpatŭ de sкaeцĭ saŭ de алte îmпedeкъpĭ ка sъ пȣ поatъ opĭ-чine sъ se апропie aколо. Sкpoafa п'ape апъpъtopĭ, dapŭ mȣшкъ tape кȣ гȣpa, апъpîndŭ *maĭ* кȣ seamъ пȣiĭ eĭ кȣ ȣпŭ mape кȣpaцiŭ шi к'o mape fȣpiъ.— Кîndŭ кîiпеле o atакъ пе ea шi пе пȣiĭ eĭ, atȣпчĭ ea mepце кȣ кȣpaцiŭ înaintea inemiкȣлȣĭ, saкpifiкîndȣ-шĭ vieaцa sa пȣmaĭ кȣ пȣiĭ sъ aiвъ timпŭ sъ fȣгъ шi sъ sкапе. Sкpoafeле aŭ ȣпŭ oвiчeiŭ къ tpъеskŭ *mȣлte în* soчietъцĭ, adiкъ еле îmпpeȣпъ кȣ пȣiĭ лорŭ. Кîndŭ sîntŭ atакate de кътpe вp'ȣпŭ inemiкŭ, atȣпчĭ se ашеazъ în fopmъ de чepкŭ, лȣîndŭ пе чеĭ tinepĭ în mizлокŭ, пе кîndŭ еле toate înfъцiшеazъ inemiкȣлȣĭ гȣpiле лорŭ mȣшкъtoape, întp'ȣпŭ кiпŭ foapte пepiколosŭ. Întp'aaeste soчietъцĭ sîntŭ шi mistpeцĭ tinepĭ кърора пȣ ле-а кpeskȣtŭ dinцiĭ чеĭ mapĭ.

Поpкȣлŭ шi sкpoafa domestiчitъ, sîntŭ mistpeцȣлŭ шi mistpeaцa poвite, de ачееа ȣpeкiле лорŭ sîntŭ maĭ лъsate în жosŭ, totŭ корпȣлŭ лорŭ este maĭ miкŭ шi пȣ apatъ fopцa пpodiцioasъ кape o гъsimŭ ла misteцŭ; în sfîpшitŭ поpкȣлŭ este ȣпŭ animaлŭ mȣлtŭ maĭ sлавŭ шi maĭ stȣпidŭ de кîtŭ mistpeцȣлŭ; поpкȣлŭ este de колоаpe алвъ mȣpdapъ (maĭ totŭ-d'aȣпа) пе кîpdŭ mistpeцȣлŭ е totŭ-d'aȣпа *пегpȣ шi* tpъеште soлitapiŭ în чете. Sкpoafa ape sȣв вȣptъ кîte 12 цîце (пȣse în doъ pîndȣpĭ). Корпȣлŭ поpкȣлȣĭ ape o fopmъ maĭ stȣпidъ de кîtŭ opĭ-че animaлŭ domestiкŭ, вopaчitatea чеа sкîpвoasъ a поpкȣлȣĭ este кȣпoskȣtъ tȣtȣлорŭ, къчĭ елŭ mъпîнкъ opĭ-че гъseште fъpъ deoseвipe, opĭ кîtŭ fiъ лȣкpȣpiле de sкîpвoase шi ȣpîte. Însъ гinda шi поpȣmвȣлȣ-ĭ îngpaшъ foapte вine, локȣpiле вълtoase sîntŭ eapъшĭ foлositoape пentpȣ dînшiĭ. Поpчiĭ aŭ o mape fpiкъ de плoaiъ шi de fȣptȣпĭ, de ачееа кîndŭ ла ȣпŭ asemenea timпŭ se aфлъ пе кîmпŭ, fȣгŭ în кошаpŭ к'o mape iȣцеaлъ, sкoцîndŭ пiшte stpiгъpĭ de dȣpepe foapte iȣцĭ: чеĭ maĭ tinepĭ stpiгъ шi maĭ tape. Поpчiĭ sîntŭ sȣпȣшĭ ла feлȣpimĭ de воале, пpeкȣmŭ de a fi pîiошĭ, atȣпчĭ se гъseште în каpпеа лорŭ пiшte въшiчĭ алве кape o фаче sкîpвoasъ.— Sкpoafa *domes*tiкъ fatъ пȣmaĭ odatъ пе anŭ пе кîndŭ чеа sълвaтiкъ fatъ de doъ opĭ пе anŭ. Sкpoafa domestiкъ dȣпъ o sapчinъ de чiнчĭ лȣпĭ de ziле fatъ în лȣпа лȣĭ Апpiлie шi în лȣпа лȣĭ Oкtomвpie кîte 10—12 пȣpчеĭ, adiкъ atîцia кîte цîце ape. O îmпpeцiȣpape кȣpioasъ este къ sкpoafa dъ цîцеле eĭ пȣpчеiлорŭ în opdinȣлŭ паштереĭ лорŭ, adeкъ цîца чеа d'întîiŭ ла пȣpчелȣлŭ кape a пъskȣtŭ întîiŭ, цîца a doa ла пȣpчелȣлŭ алŭ doiле шчл., шi аша fie-кape пȣpчелŭ штie цîца лȣĭ шi пȣ sȣцe пiчĭ odatъ пе алta; de ачееа кîndŭ iea чine-ва ȣпŭ пȣpчелŭ de ла o sкpoafъ, atȣпчĭ цîца xotъpîtъ пentpȣ aчestŭ пȣpчелŭ se sȣкъ; însъ se шi întîmплъ къ o sкpoafъ fatъ maĭ mȣлцĭ пȣpчеĭ de кîtŭ ape цîце, пpeкȣmŭ s'a възȣtŭ sкpoafe fъtîndŭ пînъ ла 17 пȣpчеĭ. Ла asemenea sкpoafe tpeвȣe лъsatŭ пȣmaĭ atîцĭ пȣpчеĭ, кîte цîце ape, шi чеĭ de пpisosŭ tpeвȣe tъiaцĭ. Dȣпе че se paskŭ пȣpчеiĭ, sкpoafa-ĭ askȣnde de вiepŭ ка sъ пȣ-ĭ mъпîнче.

(Ва ȣpma.)

Комȣпiкaцiȣпĭ sчientifiче miчĭ.

Oвsepвaцiȣпiле meteopoлoцiче ла Вȣкȣpeштĭ de ла 23—30 *Sentemвpie* 1859.

Temпepatȣpa dȣпъ tepmometpȣ лȣĭ Reaumure, în ȣmвpъ.

	Dim. ла opa 6,	d. a. ла opa 4,	seapa ла opa 10.
Ла 23	6,5	18	10
Ла 24	10	21,5	15
Ла 25	11	21,6	12
Ла 26	11	20	15
Ла 27	11,5	20	12
Ла 28	11	18	12
Ла 29	11	14	10
Ла 30	11	14	10
Temпepatȣpa de mizлок	10,2	19	12

Temпepatȣpa de mizлокŭ pezȣлtantъ: 13,7.

Вapometpȣ a вapiatŭ întpe 316 шi 318 лiniĭ de Пapisŭ.

O кȣpiozitate meteopoлoцiкъ întîmплatъ în лȣпа лȣĭ Sentemвpie, este къ ла 8 поantea a къzȣtŭ пietpe mapĭ (гpindinъ) ла ȣпŭ satŭ лîнгъ Вȣкȣpeштĭ.

Tiпъpitŭ în Tiпогpafia Колецiȣлȣĭ Sf. Saвa.